

Az Okos Doboz Módszertani kézikönyv bemutatása

Lénárd András *A digitális oktatás útjain: Okos Doboz-Módszertani kézikönyv*

Budapest, Wizper Kft., 2019, p. 137
ISBN 978-615-00-7057-5

https://www.okosdoboz.hu/Uploads/OD_modszertani_kezikonyv.pdf

Szűcs Dóra

Wizper Kft., Okos Doboz

A Lénárd András által szerkesztett *A digitális oktatás útjain: Okos Doboz Módszertani kézikönyv* megírásakor a szerzők még nem sejtették, hogy a kötetben szereplő pedagógiai ajánlások, módszertani leírások, jógyakorlatok és óravázlatok aktualitása a kényszerű iskolabezárások, digitális munkarend bevezetésével a korábbinál még aktuálisabb lesz. A 2020. március 16-án bevezetett digitális távoktatás során, a www.okosdoboz.hu oldalról elérhető oktatási tartalmak, feladatgyűjtemények, oktató videók, gondolkodási képesség fejlesztő játékok és digitális tankönyvek sokkal nagyobb jelentőséget nyertek az oktatás támogatásában, mint korábban.

Örvendetes hír, hogy az oldal üzemeltetői a kialakult helyzetre való tekintettel tartalmaikon túl ezt a szakmai anyagot is ingyenesen elérhetővé tették a felhasználók számára.

Az Okos Doboz jelenlegi formájában 2016 szeptemberétől szolgálja ingyenes tartalmaival a közoktatást. Az oldal több mint 150 gyakorló pedagógus, szakmai lektor, pszichológus, a Semmelweis Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem munkatársainak együttműködésével készült, így kialakítva az ország egyik legnagyobb pedagógiai koherenciájával bíró oktatási platformját.

A www.okosdoboz.hu oldalon található számlálón látható, hogy 2016 szeptembere óta a diákok több mint 30 millió feladatot oldottak meg. Ez az egyedülálló szám megkérdőjelezhetetlenné teszi az oldal játékos, grafikus gyakorló feladatait, melyeket az alkotók az iskolai ismertek gyakorlására, képességfejlesztésre és a tanulási folyamat élvezetesebbé tételére szántak.

Az oldalon elérhető 14 000 feladatot, 160 videót, 33 kognitív játékot és Egészségkönyvet jelenleg több mint 23 ezer regisztrált pedagógus használja oktatói munkájában. Az Okos Doboz regisztrációs adatai alapján elmondható, hogy az oldalt az ország szinte minden általános iskolájában alkalmazzák a pedagógiai munka eszközeként.

Az Okos Doboz azonban több mint egy egyszerű feladatgyűjtemény. Az ország leglátogatottabb oktatási platformja lehetőséget nyújt a pedagógusok számára, hogy Tanári modulján keresztül a diákoknak irányított munkavégzést, azonnali értékelést és visszanezést biztosítson.

A módszertani kézikönyv szerzői az ismert felhasználási adatok, a tartalmak szakmai megalapozottsága ismertetében annak a célnak az érdekében készítették el kézikönyvüket, hogy a pedagógusok akár osztálytermi munkájukban, egyéni fejlesztésben vagy a digitális oktatásban még hatékonyabban tudják az oldal tartalmait alkalmazni.

A kötet több, mint az Okos Doboz bemutatása, mivel részletesen foglalkozik a digitális változások pedagógiai munkára gyakorolt összetevőivel, az új digitális oktatási környezet lehetőségeivel, nehézségeivel, illetve a diákokra és pedagógusokra gyakorolt hatásával.

A kötet mind a 12 fejezete egy rövid figyelemfelkeltő összefoglalóval kezdődik. Az olvasó az alábbi kérdésekre kap választ:

Mit várhat ettől a fejezettől?

Mire használhatja azt a tudást, amit ebből a fejezetből merít?

A szerkesztők által bevezetett megközelítés, a pedagógusok személyes megszólítása, gyakorlatias (*hands-on*) felhasználási útmutatót ad az olvasó kezébe. Az összefoglalók által könnyű a tájékozódás a kötetben, könnyű eligazodni a pedagógiai útmutatók, funkcionális leírások vagy akár az óravázlatok között.

A kötet bevezetőjét követő második fejezetben (Digitális világ – digitális iskola) a szerzők átfogóan vizsgálják a sokszor csak generációs problémaként kezelt digitalizációt és arra törekednek, hogy a pedagógusok számára is egyértelművé váljon, hogy itt másról van szó, mint a szokásos felnövekvő generáció stigmatizálásról. A szerzők hangsúlyozzák, hogy ez a váltás kihat a pedagógiai módszerekre, és az addig használt eszköztár hatékonyságára egyaránt. Az új módszerek, módszertanok kialakításánál a társadalmi átalakulások, az „információs társadalom” hatásainak iskolán és oktatási tevékenységen belüli lecsapódásait is figyelembe kell venni.

A szerzők kiemelten foglalkoznak a gyerekeket is érintő információszűréssel, illetve azzal a pedagógusok számára is nagy kihívást jelentő ténnyel, hogy a diákok monotonitájról mennyire megváltozott. A szerzők kitérnek a jelenség élettani kérdéseire, illetve arra, hogy maguknak a pedagógusoknak kell fókuszálni a kialakult helyzetben a módszertanhoz kapcsolódó szemléleteik újragondolására. Felhívják továbbá a figyelmet a generációs tipizálás veszélyeire, kiemelten kezelik, hogy a születési dátum alapján tipizált korosztályi megközelítés sematikussága már egy meghatározott attitűdből történő megközelítés, ami a különbségek nem megfelelő kezeléséhez vezethet.

Digitális környezet okozta változásokhoz érdemes a digitális környezetet segítségül hívni, írják a szerzők, mely mondat talán az egész kötet mottója lehetne, hiszen a későbbiekben részletezett módszertanok, az Okos Doboz oldal tartalmai és funkciói pont ezt a megközelítést támogatják.

A szerzők szerint digitális lehetőségek a pedagógiában a változatosságot, a differenciálást, a sokoldalú megközelítést támogatják, melyek a kritikus elemző gondolkodás sarokkövei. Ezen túlmenően a készség- és képesség-fejlesztés szolgálatába is állítható digitális eszközök és tartalmak nemhogy nehezítik, hanem színesíthetik a pedagógusok eszköztárát. A fentiekben túl a digitális tartalmak, mint az Okos Doboz, az értékelésben és visszajelzésben is megkönnyítik az oktatói munkát.

A kötet egy egész fejezeten keresztül foglalkozik magával a digitális oktatási környezettel. A fejezet a jelenlegi digitális világunk és a magyar iskolai infrastruktúra, szerkezet és megközelítés anomáliáira hívja fel a figyelmet. Több, ma még megválaszolatlan kérdést feszeget, mint például a jövő foglalkozásait érintő kérdéseket, vagy akár az iskolák jövőbeni szerepét. Itt egymástól elkülönülő hat jövőképet vázolnak fel a szerzők, melyekben az iskola súlyának akár teljes elgyengülése, a hálózati társadalom hatásának előtérbe helyezése vagy magának az iskolák társadalmi támogatottságának és finanszírozásának a javulása is elképzelhető. Az, hogy Magyarországon ezek közül melyik, vagy mely változatok valósulnak majd meg vegyesen, a mai napon még nem lehet előre látni.

A digitális oktatási környezet kiváló eszköz a kritikus gondolkodás fejlesztésére, forráskritika kialakítására, a vitakészség fejlesztésére. Ezt alátámasztva a harmadik fejezet (Digitális oktatási környezet) részletesen foglalkozik a digitális tananyag fogalmával, amelyet a szerzők olyan oktatási anyagként definiálnak, mely pedagógiai elvek alapján, az informatika lehetőségeit az oktatási célok mentén alkalmazó anyagokból épül fel. Ez tehát semmi esetre sem digitalizált tananyagot, tankönyvet jelent. A digitális tananyagot öt fontos elemét definiálják a szerzők, melyet megkülönböztetnek a digitális feladat készítő és a gyakorló környezet fogalmától. Mind a digitális tananyagot, mind a digitális feladatot a digitális taneszközök csoportjába sorolják, de a felsorakoztatott ismérvek alapján ezek elkülöníthetők. Az Okos Dobozon található tartalmak is ide sorolhatók.

A kötet negyedik fejezete az Okos Doboz, a www.okosdoboz.hu portálon elérhető digitális taneszköz részletes bemutatásával foglalkozik (Az Okos Doboz, mint a magyar digitális oktatás egyik zászlóshajója). Az oldal tartalmának bemutatásán túl a fejezetből megtudhatjuk, hogy az oldalon elérhető 14000 feladat mindegyike, az 1–12 évfolyamon tanított tantárgyakhoz kapcsolódó NAT-témakörökhöz illeszkedik. A feladatok gerincét a NAT adja. Jelenleg is folyamatban van a tartalmak felülvizsgálata, annak érdekében, hogy azok illeszkedjenek az új Nemzeti alaptantervhez is. Azonban a fejezetből megtudhatjuk, hogy az oldalon található feladatok kitérnek olyan, az iskolai órákon kisebb hangsúlyt kapó témakörökre, mint a természettudo-

mányos gondolkodás, a logika, a kombinatorika, a statisztika, a térszemlélet feladatai vagy akár az egészségnevelés.

Az ötödik fejezetben (Első lépések az Okos Dobozzal: A felhasználói felület, funkciók lehetőségek) az oldal használatához (navigáció) szükséges információk kerültek összegyűjtésre. Az Okos Doboz portál eltérően működik a regisztrált és nem regisztrált felhasználók szempontjából. A regisztrációval történő használat teszi lehetővé a tanároknak, diákoknak és szülőknek, hogy mérjék a tudás elsajátítását, az előrehaladást, illetve fejlődést.

A lépésről lépésre levezetett leírások mind a diákok, mind a tanárok számára hasznos útmutatást adnak a használatról, illetve a rendelkezésre álló eszközkészletről. Megtudhatjuk, hogy miként történik a pontszámítás, milyen visszajelzésekre számíthatnak a felhasználók, illetve milyen módon lehetséges a feladatok kiosztása gyakorlás és tudáspróba módban.

A portálon fontos szerepet kap az egészségre nevelés témaköre is. Videók, digitális könyv segíti ezen ismeretek elsajátítását. A portál ezzel próbál hozzájárulni az *ép testben, ép lélek* mottó megvalósításához.

Az iskolai tananyag feldolgozása mellett az oldalon a kognitív képességek fejlesztésére szolgáló feladatok is helyet kaptak. Ezen feladatok beépíthetők az órai munkába is, de elsődleges cél, hogy a diákok (szülők, nagyszülők) kognitív fejlesztése játékos keretek között valósuljon meg.

A tanórai felhasználás tervezését két modul segíti, a tanári és a diákmódul. Mindkét modul a használatot segítő lépésről lépésre (*step-by-step*) haladó instrukciókat és képernyőleírásokat tartalmaz. Ez a kevésbé tapasztalt felhasználók számára is érthetően és felhasználóbarát módon írja le a fontosabb lépéseket.

A tanári modul célja, hogy a diákok áttekintését, dolgozatok összeállítását és kiosztását, illetve ezek értékelését minél egyszerűbben és áttekinthetőbben támogassa. A modul támogatja az elkészített anyagok újrafelhasználását, ami a tanári munka hatékonyságát növeli. Az előrehaladás ellenőrzését, az értékelést a beépített szűrők, táblázatok és statisztikák segítik. Néhány gombnyomással lehet a keresett információkhoz jutni. Ez a funkció nagyban segítheti a tanárokat a trendek felismerésében, illetve a problémás diákok azonosításában.

A diákmódulban a kiosztott vagy saját kedvre megoldott feladatok, dolgozatok, tudáspróbák eredményei találhatóak, illetve a diákok innen tudják a feladatsorokat elérni. Az elérhető funkciókat a diákok a különböző feladattípusok szerint összegyűjtve tekinthetik át.

Az oldal nagy hangsúlyt helyez a közösségi funkciók támogatására. Támogatja a megosztást a felhasználók között, bajnokságok, csaták szervezését, toplisták megjelenítését. Ezek az egyéb közösségi portálokon, online játékokban megszokott funkciók lehetővé teszik, hogy a tanárok a diákok motivációját játékos keretek között tudják növelni.

A hatodik fejezet (Képességek, készségek fejlesztése az Okos Doboz feladatsorokkal) a képességfejlesztés témakörével foglalkozik. Az Okos Doboz

az iskolai tananyag elsajátítása mellett a képességek fejlesztését is támogatja. A képességek fejlesztése a tanulás szempontjából fontos terület. A hatékony fejlesztéshez fontos a diáknak megfelelő szintű fejlesztési terv definiálása. A fejlesztés tervezését különböző táblázatok segítségével támogatja a rendszer. A feladatok a problémamegoldó gondolkodás, induktív gondolkodás, deduktív gondolkodás, rendszerezési képesség, analógiás gondolkodás, arányossági gondolkodás, korrelatív gondolkodás, kombinatív képesség, valószínűségi gondolkodás, kreatív gondolkodás fejlesztését szolgálják.

A hetedik fejezet (Az Okos Doboz alkalmazása a pedagógusok, a szülők és a gyerekek szemszögéből) többféle nézőpontból vizsgálja, hogy a pedagógusok számára milyen előnyökkel jár az Okos Doboz alkalmazása. Áttekintést ad arról, hogy miként lehet a gyermekek sajátosságaihoz illeszkedő digitális tananyagot alkalmazni. A fejezet bemutatja, hogy az Okos Doboz miként ad támogatást, illetve eszközt a tanulók megismeréséhez, egyéni sajátosságaik feltérképezéséhez, a számukra leginkább megfelelő munkaforma, módszer, tananyag kiválasztásához, a célzott fejlesztéshez a gyerekek egyéni igényeinek leginkább megfelelően. A fejezet praktikus tanácsokat ad, hogy miként tervezzük az órákat, mire (és mire nem) alkalmas az Okos Doboz, milyen dilemmák merülnek fel a tanároknak a digitális oktatás kapcsán.

A hetedik fejezetben megfogalmazott általános elvek mentén a nyolcadik fejezet (Okos Doboz a tanítási órán: módszertani útmutató) példákon keresztül mutatja meg, hogy miként alkalmazható az Okos Doboz a digitális oktatási környezetben. A fejezet adott órára, órarészletre, fejlesztő foglalkozásra, önálló gyakorlásra kiterjedő tanácsokat ad. Elveket fogalmaz meg, amelyek alapján az oktatási környezetre, munkaformákra, fejlesztő módszerekre ad példákat. Fontos, hogy a módszertani útmutató elemeket mutat meg, amikből testreszabott megoldást építhet fel a pedagógus. A fejezet a frontális munkaforma, páros, csoport- és egyéni munka módszerei mentén mutatja be a rendelkezésre álló „Lego kockákat”. A fejezet jó gyakorlatokat tartalmaz, hogy ne csak elvi síkon, hanem a gyakorlatban is útmutatást adjon.

Az Okos Doboz kiemelten foglalkozik a kognitív játékok tantárgyakon túlmutató fejlesztő hatásával. A gondolkodás, megismerés, tanulás tantárgytól független fejlesztését a kognitív képességek fejlesztése segíti elő. A kilencedik fejezet (Az Okos Doboz a gondolkodás- fejlesztés szolgálatában: a kognitív játékok tantárgyakon túlmutató fejlesztő hatása) összefoglalja és tételesen megnevezi, hogy mely kognitív területet érintik az egyes feladatok és miként járul hozzá a feladat a fejlesztéshez. A fejezetben a pedagógus egy készletet kap arra, hogy egy-egy fejlesztési területhez, milyen feladatokat tud felhasználni. Az egyes feladatok a portfóliószerkesztéshez, óravázlatokhoz, cél-feladat meghatározásához adnak hasznos információt. A fejezetben áttekintett területek a rövid távú emlékezet, munkamemória, figyelmi váltás, osztott figyelem, vizuális keresés, tervezés, gyorsaság, téri gondolkodás, gátlás-rugalmasság, numerikus gondolkodás. Az ezekhez kapcsolódó feladatok

(játékok) tételesen kerülnek felsorolásra. Az induktív gondolkodás/szabályfelismerés, deduktív gondolkodás/szabályalkalmazás további olyan területek, amelyek a tanulás szempontjából fontos képességek és amelyekre kitér a fejezet.

A kötet óravázaltok, mellékelt feladatlapok formájában praktikus példákat is ad a pedagógusok kezébe. A részletes óravázaltok alsó és felső tagozatos tanárok számára illusztrálják az Okos Doboz használatát osztálytermi környezetben.

A kötet utolsó fejezeteiben (Hogyan készült az Okos Doboz?) részletes leírást találunk, az Okos Doboz tartalmak készítésének módszertanáról és a tartalmak variációjához alkalmazott kutatásokról, felmérésekről, az oldal tartalmainak hatékonyságméréséről.

